

Staten og pengevesenet.

Statens form og karakter bestemmes og er avhengig av det rådende økonomiske system. En vesensforandring av samfunnets økonomiske system vil automatisk føre til en forandring av statens form og karakter.

I historisk tid er der bare forekommet to økonomiske systemer, nemlig naturalhusholdningen og pengehusholdningen - det kapitalistiske system. Like inntil for 150 år siden var det økonomiske grunnlaget stort sett uforandret. Men i løpet av de siste 150 årene har tekniske hjelpemidler og videnskapelig forskning forandret den økonomiske strukturen i den grad, at man må gå over til et nytt økonomisk system; et system som gjør det mulig å utnytte fullt den foreliggende og stadig stigende produksjons- evne og å fordele produksjonen rettferdig. Dette system må mulig- gjøre ikke bare full utnyttelse av arbeidskraften og produksjonsmidlene, men må være av en slik konstruksjon at dets økonomiske lov befordre og automatisk fremtvinger en tilfredsstillende fordeling og en øket levestandard. Når dette system er inn- ført, vil der oppstå en ny statsform og en ny stat.

Naturalhusholdningen.

Under naturalhusholdningen utgjorde familien et lite selvstendig og selvhjulpent samfunn hvor det vesentligste til livets opphold både produsertes og forbrukes innen dette lille samfunns ramme. Et land, et rike, bestod av tusener eller hundre- tusener av slike små, selvstendige økonomiske enheter. Neppe mer enn 2 % av landets produksjon var gjenstand for kjøp og salg.

Penger og pengers bruk er kjent fra den grå oldtid, men penger, salg og kjøp, spilte en underordnet rolle. Statens interesse og inngrep i samfunnets økonomiske liv innskrenket seg stort sett til fyrstenes private virksomhet, når en unntar overgangstiden til det kapitalistiske system.

Det kapitalistiske system.

Historien forteller om flere kapitalistiske perioder. De kapitalistiske samfunn har aldri oppnådd noen lang levetid, da systemet er av en slik art og karakter at det bringer samfunnets åndsliv og økonomiske virksomhet til sammenbrudd og undergang. De historiske kapitalistiske samfunn oppstod alltid i en by, f.eks. Babylon, Athen og Rom.

Belært av rentens ødeleggende virkning i Romerriket for omkring 2000 år siden, forbød den katolske kirke å låne ut penger mot renter i år 425. Dette renteforbudet stod ved makt i 1000 år til 1425. Da det blev lovlig å låne ut penger mot renter, økte denne virksomheten år for år. Men kapitalismen var bare en foreteelse innen naturalhusholdningens økonomiske system inntil den store franske revolusjon og napoleonskrigene.

Under naturalhusholdningen var pengesystemet underlagt fyrstenes makt og luner. Philip VI av Frankrike ga således følgende forordning:

"Oss alene tilhører nu og for alle tider fremstillingen, utbyttet og hele ordningen av pengevesenet, likesom det tilkommer oss som det oss behager, hvilke mynter som skal fremstilles og hvor gode de skal være".

I middelalderen var det mange fyrster som slo "dårlig mynt", men først da man begynte med papirpenger fikk statsmakten anledning til å slå dårlig mynt i store mengder.

Under napoleonskrigene var pengebehovet blitt så stort at staten utstedte sedler uten dekning i den grad at pengemekanismen brøt sammen. For å gjenreise tilliten til pengevesenet måtte "det opplyste eneveldets" fyrster gå med på å løse pengevesenet fra staten og dens vilkårlige inngrep.

Da den nye danske Riksbank skulle opprettes, sendte Frederik VI et åpent brev til det danske folk den 4. juli 1818. I dette brevet erklærer han bl.a.:

"Nu lover Vi Folket at det ingensinde fra Statens Side skal tilstedes at blande sig i Pengevesenet".

For at pengene og pengevesenet skulle kunne gjenvinne folkets tillit måtte statsmakten fratas retten til å utstede sedler etter forgodtbefinnende. Seddelbankene blev private aksjeselskaper under statens kontroll. I samsvar med disse tanker og krav blev også Norges Bank opprettet i 1816. Det heter i lov om Norges Bank:

§ 6, kap. II: "Norges Bank skal være eneberettiget til å utstede banksedler, lydende på ihendehaveren og inneholdende bankens forpliktelser til ved påkrav å innfri dem efter deres fulle pålydende beløp med gull i kronemynt. Seddel, lydende på ihendehaveren, utstedt av noen annen enn Norges Bank blir å konfiskere, hvorhos utstederen skal erstatte ihendehaveren seddelens

pålydende belöp og erlegge et like belöp som bot til statskassen. Saker som i anledning herav anlegges, behandles som for offentlige politisaker bestemt".

§ 7, kap. II: "Så lenge banken ved påkrav innfrir sine sedler efter deres fulle pålydende med mynt, skal de ved alle betalinger, der ikke er bestemte i rede gull, gjelde som penger og være tvungent betalingsmiddel i riket.

Skulde banken nogensinde stanse med innfrielsen av sine sedler efter deres fulle pålydende, ophörer disse å være tvungent betalingsmiddel undtagen like over for banken selv, der skal stå i samme forhold som enhver annen skyldner."

§ 14, kap. III inneholder bl.a. følgende: "... et kg. fint gull er lik 2480 kroner med fradrag av inntil 1/4 % i myntningsomkostninger."

Det kapitalistiske systems økonomiske lover.

Staten og enhver person, uansett rase, fødsel, hederlighet, moral, begavelse og dyktighet, får den makt som besiddelsen av penger gir, og kommer i den avhengighet som gjeld skaper.

Den får selge som har den beste vare og den laveste pris.

Varer som ikke kan bli omgjort til penger, d.v.s. solgt, er uten økonomisk verdi. Ingen gjenstander hvortil adgangen er fri, kan ha bytteverdi og bli solgt, uansett hvor nyttige og uundverlige disse ting måtte være, når det foreligger eller produseres tilstrekkelige mengder.

Kapitalen - gjelden - ^{na}utslettes med tids mellomrum for å muliggjøre oppbygging av ny kapital og fortsatt produksjon og fordeling.

Produksjon og fordeling er avhengig av prisnivået. Prisene fastsettes av forholdet mellom tilbud og etterspørsel. Store tilbud skaper fallende priser, lite tilbud og stort behov fører til stigende priser.

Den liberalistiske perioden.

På det økonomiske området er den såkalte liberalistiske perioden ikke et resultat av noen åndsretning eller særlig politikk, men en lovmessig følge av det kapitalistiske systems konstruksjon. Den liberalistiske perioden opphørte på grunn av det

kapitalistiske systems sammenbrudd. Da statsmakten ved opprettelsen av de nuværende seddelbankene fraskrev sig retten til effektivt å kunne gripe inn i det økonomiske liv, ble dens vesentlige oppgave å opprettholde de økonomiske lover som det umoralske kapitalistiske system er bygget på.

Staten stod med andre ord like overfor en uløselig oppgave. Det kapitalistiske system omformet staten til et demokrati, - folkestyre, - i navnet, mens samfunnets økonomiske ledelse i virkeligheten lå i det kapitalistiske systems økonomiske lover og hos dem som høstet fruktene av det kapitalistiske system. Folkestyret - parlamentarismen - bestod i at folket kunde velge seg et styre som kunde utarbeide de lover man ønsket sig. Men disse lover og statsmakten selv var underlagt det kapitalistiske systems automatisk virkende lover.

Etter hvert som industrialiseringen skred frem, øket behovet for byttemidler voldsomt. Allikevel reduserte storfinansens folk pengemengden ved å gå over fra sølvbasis til gullbasis. Årsaken til at dette ikke skapte noen mangel på byttemidler, er at pengene i det kapitalistiske system bare må dekke en brøkdel av disse. Pengenes viktigste oppgave er deres funksjon som verdimåler. De vesentlige byttemidler - ca. 98 % - består av kapital.

På lignende måte som et værelses temperatur ikke kan økes ved å henge opp flere termometere i værelser, kan man i virkeligheten ikke øke kjøpekraften ved å øke pengemengden.

Kapital utstedes ved rentebærende gjeldsdokumenter. På den ene siden setter bankene sig i gjeld til sine aksjonærer ved aksjebrev og til innskyterne ved bankbøker. På den andre siden setter låntagerne sig i gjeld til banken ved aksepter, obligasjoner, kassakreditter o.s.v.

Så lenge prisene er stigende, hvilket er en følge av kapitalens økning ved tillegg av renter og rentesrenter, går omsetningen hurtig og villig. Dette betegnes for "gode tider". Man sier at man sparer opp penger ved å sette dem i banken, pengene yngler. Men et dødt metall kan ikke yngle. Kapitalen derimot kan yngle, da den er av abstrakt karakter. Den består av tall, og tallene kan økes i ubegrenset mengde. Kapitalen er således et meget lettflytende byttemiddel som kan økes efter behovet under det stigende prisnivå, og utslettet helt eller delvis under krisene.

Kapitalens eksistens er avhengig av renten, den må yngle for å kunne leve. Men kapitalens automatiske økning ved tillegg av renter og rentesrente kan ikke fortsette i det uendelige. Kapitalen må utslettes med tids mellomrum for å gi plass for ny kapitaldannelse og ny virksomhet. I det lange løp er det like så umulig å unngå kriser - kapitalutslettelser - som det for en gårdbruker er umulig å la sine dyr yngle og la alle leve. Dyrene ville formere sig til et så stort antall at de måtte dø av sult.

Den liberalistiske perioden varte stort sett fra napoleonkrigene til forrige verdenskrigs avslutning. I dette tidsrum ble kapitalen redusert automatisk ved kriser omkring hvert tiende år. Professor Aschehoug oppgir følgende kriser: 1815, 1825, 1836, 1847, 1857, 1864, 1873, 1882, 1891, 1901 og 1907.

Selv om krisene kom nok så regelmessig hvert tiende år, betraktet man pengevesenet som sikkert og uangripelig, da man kunne få innløst pengesedlene med gull. Gjennom den såkalte sosialøkonomiske vitenskap, presse, tidsskrifter etc. fikk man bibragt menneskene den oppfatning at krisene var uavvendelige naturfenomener i likhet med flod og fjære.

Under disse elleve krisene tilvendte de innviende seg kolossale verdier. Gjennom sine forbindelser fikk de underretning om at krisen nærmet seg. Når prisstigningen og kapitalmengden var blitt så stor at den nærmet seg bristepunktet, trakk de innviende sine penger ut av privat- og sparebankene. Derved satte krisen inn og konkursene med tvangsauksjoner begynte. Stort sett hadde bare de innviende kontanter til å kjøpe for, og de slo da under sig veldige verdier til spottpriser. Slik oppsto et internasjonalt pengearistokrati som blev mektigere og mektigere for hver krise. Den utplyndrede, arbeidende befolkning søkte ved sammenlutninger å erobre statsmakten for ved dens hjelp å bedre sine levevilkår. Ofrene for den kapitalistiske utplyndring trodde at de ved statsinngrep kunne oppnå bedre og sikrere livsvilkår. Arbeider- og venstrepartienes mål var å frigjøre den undertrykte del av befolkningen. Denne politikk har fått betegnelsen liberalistisk politikk, frihetsbevegelse.

Økonomisk liberalisme vil si at kapitalistene krevde minst mulig statsinngrep. Politisk liberalisme vil derimot si at

staten skal gripe inn for ved kontroll og regulering å hindre den kapitalistiske utplyndring.

Det kapitalistiske systems sammenbrudd.

Etter forrige verdenskrig var de tekniske hjelpemidler blitt så effektive at det nødvendige produksjonsunderskudd, som det kapitalistiske systems mekanisme krever, ikke lenger forelå. Den såkalte overproduksjonskrise satte inn.

Kapitalismen som samfunnssystem ble innført etter napoleonskrigene ved å binde pengeseddelutstedelsen først til sølv, deretter til gull. Staten kunne stort sett ikke få utstede flere pengesedler enn det var dekning for. Derved sattes både staten og individet i en tvangssituasjon som man ikke kunne komme ut av uten å oppheve årsaken, det kapitalistiske system. Statens autoritet ble redusert ved at den ble avhengig av det kapitalistiske systems økonomiske lov og storfinansens. Pengemakten ble den høyeste maktfaktor både i det økonomiske og det politiske liv. Under forrige verdenskrig steg prisene sterkt, og kapitalen svulmet opp. Hos oss steg den såkalte nasjonalformue fra 4 milliarder i 1913 til 12 milliarder i 1920. Privat- og Sparebankenes forvaltningskapital steg i det samme tidsrum fra 1589 mill. til 7723 mill., og deres kassebeholdninger fra 21 mill. til 177 mill. Disse veldige beløp ble betegnet som formue, mens de i virkeligheten anga i points det underskudd og den verdiforringelse som skyldtes krigen. Da krigen var slutt, øket varemengden, nye maskiner kom til, den reelle rikdom steg. Ifølge systemet måtte da veldige kapitalmengder utslettes.

Som de eksperter storfinansens folk er på det økonomiske område, var de klar over systemets sammenbrudd og at krisen etter forrige verdenskrig ikke var en almindelig økonomisk krise, men en systemkrise. Storfinansens forlot da den liberalistiske politikk - å kreve minst mulig inngrep fra statens side - og gikk over til den motsatte politikk, nemlig at staten skulle lede og kontrollere næringslivet. Bank of England fikk ordre om å gå fra gullet. Derved fikk staten rett og plikt til å overta ledelsen av pengevesenet. Etterkrigstidens planøkonomiske periode tok sin begynnelse.

PLANÖKONOMI.

Det industrialiserte samfunns økonomi er avhengig av effektiviteten av to mekanismer, nemlig produksjons- og fordelingsmekanismen, mens man under naturalhusholdningen ikke hadde noe samfunnsmessig fordelingsproblem. Under naturalhusholdningen hvor det vesentligste til livets opphold både produsertes og forbruktes innen familiens ramme, fordeltes produksjonen av familiens overhode.

Enten må produksjonen være det primære og pengesystemet - fordelingsmekanismen - være tilpasset produksjonens krav og hensiktsmessighet, eller så må pengesystemet være det primære, og produksjonen må da tilpasses pengesystemets krav.

Det kapitalistiske system er av en slik konstruksjon at betalingsmidlene er og blir det primære og produksjonen det sekundære. Dette er årsaken til at man ikke kan utnytte den tilstedeværende store produksjonsevne.

Den hittil drevne planøkonomi har innskrenket sig til forskjellige statsinngrep mot det kapitalistiske systems automatisk virkende lover.

1. Under naturalhusholdningen var bare ca. 2 % av produksjonen avhengig av kjøp og salg. Under disse forhold spilte en mer eller mindre heldig økonomisk politikk ikke så stor rolle som under det industrialiserte samfunn hvor så å si 100 % av produksjonen ble avhengig av kjøp og salg. Under overgangen fra naturalhusholdning til det industrialiserte samfunn hadde man diktatur, det såkalte "opplyste enevelde". Fyrstene skaltet og valtet med pengemekanismen etter eget ønske. Deres forskjellige inngrep og anordninger betegnes som merkantilisme. Under Napoleonskrigene ble der trykt så mange pengesedler at pengesystemet ramlet sammen. For å gjenreise tilliten til papirvalutaen, måtte man innføre et system som garanterte at sedlene ble innløst med sin pålydende vektmenge av sølv og senere gull. Statsmaktens adgang til å gripe effektivt inn i pengemekanismen ble derved stenget, og statsmakten ble selv underlagt det kapitalistiske systems automatisk virkende økonomiske lover.

2. Den liberalistiske periode. Tiden mellom napoleonskrigene og krisen etter forrige verdenskrig. I denne tid var planøkonomien bare et teoretisk diskusjonstema. Sosialøkonomene

var da delt i to grupper, nemlig for og imot statsinngrep. De som var for statsinngrep blev betegnet som marxister, og de som var imot, som liberalister.

3. Det kapitalistiske systems sammenbrudd under den kris som inntråtte etter forrige verdenskrig har ført til at staten - uansett makthavernes politiske innstilling - har måttet gripe inn i pengemekanismens funksjon.

For at statsmakten skulde få anledning til å gripe effektivt inn i pengemekanismen, måtte sedlenes innløsningsplikt oppheves. Hos oss blev derfor tillegget i Lov om Norges Bank § 7 kap. II stående til tross for at dette tillegg bare var ment å være gjeldende under krigen. Dette tillegg er av 18. august 1914: "Under særlig faretruende forhold kan Kongen bestemme at bankens innfrielse av sedlene midlertidig utsettes. Ved sådan utsettelse med sedlenes innfrielse opphører de ikke å være tvungent betalingsmiddel."

Etter det kapitalistiske systems sammenbrudd forsøkte man å gjenreise det ved å gjeninnføre plikten til å innløse sedlene. Denne politikk er foreløbig oppgitt. Storfinansens har innsett at sedlenes innløsningsplikt må oppheves for å gi staten anledning til å lede pengevesenet. Men ved å beholde renten har storfinansens oppnådd å tvinge staten til med eller mot sin vilje å forrente storfinansens veldige kapitaler. Disse veldige kapitaler vilde ha blitt utslettet under krisen, dersom man ikke hadde gått fra gullet, og derved gitt staten anledning til å drive planøkonomi.

I den liberalistiske periode var sosialøkonomene som tidligere nevnt delt i to grupper, de som var for og de som var imot et statsdirigert pengevesen. Men begge disse grupper bygget på sedlenes innløsningsplikt etter sitt pålydende. Å oppheve sedlenes innløsningsplikt lå da utenom sosialøkonomenes tankeområde. Nu er sosialøkonomene delt i to grupper på problemet papirvaluta eller gullvaluta. Englenderen professor Keynes er den ledende personlighet innen den leir som er gått inn for papirvalutaen.

Roosevelts "New Deal" er bygget på Keynes's teorier. Feilen ved Keynes' teori og reform er at han beholder renten. Ved å gå fra gullet får staten rett og makt til å utstede den seddelmengde som ønskes. Men denne rett er begrenset av renteforpliktelsen. Staten kan ikke få anledning til å lede planmessig

produksjon og fordeling uten først å frigjøre seg fra renteforpliktelsen. Renten er det kapitalistiske systems hovedhjørnestein. Gullet - plikten til å innløse sedlenes pålydende med gull - er bare en underordnet detalj i systemet. Professor Keynes's teori om å forlate gullet og gå over til en ren papirvaluta er fullt ut tilfredsstillende for storfinansens interesser. For den er det hovedsaken at man opprettholder renten. Utsteder staten flere sedler enn det kapitalistiske apparat krever, vil det inntre inflasjon. Pengenes kjøpekraft reduseres i samme forhold som pengemengden økes. For å forebygge inflasjon, foreslår Keynes at staten låner de beløp som staten selv har utstedt. Overtar staten den overflødige pengemengde til forrentning, pådrar staten seg veldige renteforpliktelser. Statens oppsamling og forrentning av overflødige penger blir betegnet som en oppsamling av kjøpekraft, som skal bli aktuell etter krigen, ved det økede pengebehov som da melder sig. Men da staten er gått fra gullet og uhindret kan utstede de nødvendige penger, er denne teori ulogisk. En annen sak er det at staten - så lenge man har renten - er tvunget til å oppsamle de overflødige penger for å undgå inflasjon.

På grunn av det kapitalistiske systems sammenbrudd og de derav følgende ekstraordinære forhold, har U.S.A. så meget gull at de kan utstede så mange sedler at dette vilde føre til inflasjon. Den veldige gullbeholdning som U.S.A. har er til ingen nytte for pengemekanismen hva det innenlandske marked angår. De overflødige penger som Roosevelt utsteder må forrentes i den samme utstrekning som i de land som mangler hel eller delvis gulldekning. Ellers får man inflasjon.

Man sier at vår tid er materialistisk innstillet, og at materialismen må bekjempes som det onde den er. Men hvorledes kan materialismen bekjempes når man beholder renten? Renten krever at man først og fremst må ta hensyn til om det man foretar seg er lønnsomt, at det er rentebærende. Det er pengeinntekten som er det avgjørende for ens eksistens, ja hederlighet.

I et kapitalistisk samfunn er bedriften enten lønnsom eller ulønnsom. Politikerne har nu fått det derhen, at staten skal overta det ulønnsomme bedriftsliv, det som det private initiativ ikke makter, og derved oppheve arbeidsløsheten. Roosevelt har forsøkt seg på denne uløselige oppgave. Efter Keynes's teorier er staten berettiget til å utstede penger for utført arbeide av

blivende verdi. Denne teori er absolutt riktig, men den lider av den feil at den er i strid med det kapitalistiske systems økonomiske lover. På grunn av renten vil denne politikk ende i inflasjon. Teorien om at den økede virksomhet som staten setter i sving vil gi staten økede inntekter, som dekker dens utlegg er uholdbar. Det viser Roosevelts "New Deal"'s politikk. Statens utgifter har i "New Deal" perioden bare øket og øket, mens kjøpekraften ikke har steget tilstrekkelig. Statens økede tilskudd for å holde lønnsomheten oppe, har i U.S.A. fått betegnelsen "pump-priming". Denne politikk kan drives inntil statsgjelden blir så stor at det hele sprekker.

Ved den internasjonale avtale om at seddelmengden bestemmes av seddelbankens metallmengde, ble både statsmakten og samfunnets individer avhengig av denne lov. Ved å gå over til gullstandard blev gullet verdens herre, uansett politikk og statsforfatning. Der oppsto en kunstig økonomisk lov med en naturlovs kraft og effektivitet. Denne økonomiske lov behersker hele det industrialiserte samfunns økonomiske liv med dets tusener detaljer.

I den liberalistiske periode, tiden mellom napoleonskrigene til forrige verdenskrigs avslutning, ble det nuværende kapitalistiske apparat oppbygget. Det er dette kompliserte apparat som behersker produksjon og fordeling, og nu fungerer dette apparats økonomiske ver like effektivt enten man utsteder en gullinnløselig papirvaluta, eller om man går fra gullet over til en ren papirvaluta. Saken er den at den egentlige maktfaktor er renten - lønnsomheten.

Som tidligere nevnt er det pengenes oppgave å tjene som verdimåler, og da må pengene bare utgjøre en liten brøkdel av byttedmidlene. Den vesentlige kjøpekraft oppstår ved kapitaldannelse - gjeld - som forrentes. Økes seddelmengden i noen større grad inntreder det automatisk inflasjon, men kjøpekraften økes ikke nevneverdig.

No da man har gått fra gullet, er det mange som tror at staten kan dekke den manglende kjøpekraft ved å øke seddelmengden, men det lar seg ikke gjøre, uten å oppheve renten.

Da krisen kom til U.S.A. etter forrige verdenskrig, trodde man der at det var en lett sak å overvinne den. U.S.A. hadde jo nok av arbeidskraft, produksjonsmidler, råstoffer, gull,

penger og dessuten veldige utenlandske tilgodehavender. Men U.S.A. hadde også en enorm innenlandsk kapital som måtte forrentes. Dersom Roosevelt vilde støtte opp under det nødlidende næringsliv ved å utstede penger med full gulldekning, og det hadde han full anledning til, så vilde han ikke ha kunnet øket kjøpekraften i noen større grad, fordi det vilde ha ledet til inflasjon. Derfor har Roosevelt måttet finansiere sin "New Deal" med økede offentlige lån og stigende skatter. De land som har gått fra gullet er allikevel under de samme kapitalistiske lover som før så lenge man opprettholder renten. Sjefen for Deutsche Bank, dr. E. W. Schmidt, skrev således i en artikkel gjengitt i Aftenposten 10-2-41 følgende: "Den farligste vei for lån er seddelpressen". Statens innflytelse og handleevne er betydelig svekket så lenge den benytter et økonomisk system som er avhengig av renten. Det er dette som den nasjonalsosialistiske teoretiker ingeniør Gottfried Feder har klarlagt. Han sier i sin bok: "Der Deutsche Staat auf nationaler und sozialer Grundlage" : "Zur Ausgabe zinslosen Staatsgeldes ist der Staat aus Gründen seiner Souveränität und auch aus kaufmännischen Gründen berechtigt. - So . müsste es aber auch sein. Denn der Staat ist der Herr des Geldwesens und nicht die Grossfinanz, d.h. so wird es sein im nationalsozialistischen Staate der Zukunft."

I forordet til Feders bok skriver Hitler:

"Unsere Ziele hat Gottfried Feder in seinem Buche "Der Deutsche Staat auf nationaler und sozialer Grundlage" klar und einfach und jedermann verständlich dargestellt. Hoffnung und Sehnsucht von Millionen hat darin Form und kraftvollen Ausdruck gefunden. Das Schrifttum unserer Bewegung hat damit seinen K a t e c h i s - m u s bekommen."

Oslo i august 1943.

L. J. Sömme.